

כ ג-דז לא יהיה לך

שאלה כללית

בעל עקדת יצחק (ר' יצחק עראמה - גמפר כ-10 שנים אחרי גרוש ספרד): ולענין כונת הדבור הזה - השג' - אומר, שעם הדבור הזה הוא אזהרה ומגביעה מחודרת שום אלוהות - הנה הוא באמת כולל גם כן בשורה טובה ונחשדות נפלא, לומר שאחרי שהוא אלוקינו, קרוב אלינו, והוא יכול על כל האלוהים כמו שנכתב מחדבור הראשון, מעתה - מה לנו מלהורות אלוהות ועבודת (ומה לנו עבודת) לשום נמצא מנמצאות מעלה חמה - ועוד צד חי (כלומר: לעבוד אחד המבואים בעוד הבורא חי וקיים), וכמו שאמר חז"ל: "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני" - כל זמן שאני קיים. וזהו שאמר (שמות ל"ב ט"ז) "חרות על הלוחות" אל תקרי חרות אלא חרות חרות מפלאך הטות, חרות מחמלכויות, חרות מהיסוריך.

ויש בכלל זה העבודה דרה הגדולה המצויה היום בעולם מציאות חזק, ותלאו התכונות כל המחשבות והעסקים לקבוץ המסון והצלחת הנכסים שומח לחם האלוהים האדירים, אשר עליהם הם בשענים, ובאמונתם הם במשכים, ועל קדושת שמם הם מכחישים א-לורה ממעל ועוזבים את תורתו, ומניחים אותה עגובה ועלובה בקרן זרית; וזוהי גופה של עבודה זרה ועיקרה - כמו שיבוא בלא תחמוד, אשר מסנה גזר איוב, כמו שנכתב באמר (איוב ל"א כ"ד) "אם שמתי זהב כסלי ולכתם אמרתי מנחתי, אם אשטח כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי..."

1. מה כונתו בדברו על "חופשיות נפלא" שמתבטאת בדבור זה, חפשיות מסה?
2. גג איזו תפישה בלתי בכונה של פסוקנו בלחם בעל העקדה?
3. מהו האמצעי הסגנוני שבו השתמש בעל העקדה לחבנת רעיונו המקורי?

וה"י לא יהיה לך למה נאמר? לפי שנאמר "לא תעשה לך" - אין לי אלא שלא ישעשה העשוי כבר מגיין שלא יקדים אלמנו לומר "לא יהיה לך".

רמב"ן: ...והתכוון גם לפי הפשט שהוא מלשון "והיה ה' לי לאלוהים (דב' כ"ח כ"א) "להיות לכם לאלוהים" (ויקרא י"א ט"ה) יאמר שלא יהיה לנו בלתי השם אלוהים אחרים סכל מלאכי מעלה ומכל צבא השמים הנקראים "אלהים", כענין שנאמר (שם כ"ב י"ג) "זרבה לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו". והיא מניעה שלא יאמין באחד מהם ולא יקבלוהו עליו באלות ולא יאמר לזו "אלי אחת" וכן דעה אויבולוס שאמר: "אלוהי אחרן בר סיני".

ודע, כי בכל מקום שאמר הכתוב "אלהים אחרים", תכונה בו אחרים - זולתי ה' הנכבד, ויתפוש זה הלשון בקבלת האלוהות או בעבודה לו, כי יאמר: לא תקבלו עליכם אלוה בלתי ה' לבדו; אבל כמ'דבור בעשליה לא יאמר בכתוב "אחרים" - חלילה! אבל יאמר "ש"ד" ואלוהי מסכה לא תעשו לכם! (שם ל"ד י"ז) "אלוהי מסכה לא תעשה לך" ויקראם כן בעבור שיעשה בכונה להיות אלוהיו, אבל נחם אמר הכתוב (ישעיה ל"ז י"ט) "כי לא אלוהים חמה כי אם מעשה ידי אדם עץ ואבן ויאבדום".

והנה הזהיר בדבור השג' תחילה שלא בקבל עלינו אדון סכל האלוהים זולתי ה', ואחרי כן אמר, שלא געשה פסל וכל תמונה להשתחנות להם ולא לעבדם בשום עבודה בעולם, ולכן אמר "לא תשתחוו להם", כי הוא נסתר אל העינים שמבע אורם מהשתחורת להם...

1. מהו החבדל העקרוני בין רש"י לרמב"ן?
2. מהי החוכחה מלשון הכתוב שמביא הרמב"ן לדעתו?
3. מהי ראיתו של הרמב"ן מבראשית כ"ח כ"א ומויקרא י"א, הלא בשני הפסוקים לא מדובר בע"ז?
4. לשם מה מביא הרמב"ן את הפסוק ישעיה ל"ז י"ט, מה רצה לתוכיח בעזרתו?
5. לשם מה מוסיף הרמב"ן בסוף דבריו "ולכן אמר לא תשתחוו להם" - מה הקשי שרצת לישב בכך?

אלוהים אחרים

רש"י שאינם אלוהות אלא אחרים עשאוּם אלוהים עליהם, ולא יתכן לפרש אלוהים אחרים זולתי, שבנאי הוא כלפי מעלה, לקרותם אלוהות אצלנו.
ד"אז "אלוהים אחרים" - שהם אחרים לעובדיהם, בועקים אליהם ואינם עובדים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאיבדו מכירו מעולם.

1. מה קשה לו בפסוקנו?
2. מה החבדל בין שני פרושיו?
3. למח לא הסתפק רש"י בפרושו הראשון ומה הצריכה לחוסיף עליו גם את השני?

אלוהים אחרים

ראב"ע ד"ה לא יהיה לך דבר הכתוב "אלוהים" כנגד מחשבת עובדיו. כמו (ירמיהו כ"ח י') "ויקח חנניה הנביא", (יהושע ב') "והאנשים רדפו אחריהם"; וכמה דבר שמואל (שמואל א' כ"ח) "למה הרגזתני" כי הכתוב דבר כפי מחשבת שואל, ואין זה מקומו לפרש אותו.

1. האם חולך ראב"ע כאן בעקבות אחד משני פרושי רש"י, או במחלוקת דרך אחרת?

ע"פ חשיבתי שיש להבין את המונח "אלוהים" כמובן מאלוהים בלבד וכן ע

פרושים הם להבנת פסוקנו
2X X הלכו מן המלך אל הכסלית המלך זמרי וזמרי המלך

אור החיים לכו שקדם לצדו של המונח ית' והוא דבר שניקרו בלב, וזה אמר, כי כמו כן יצטרך להרחיק כלבו אלוהות הזולת, חגם שלא יוציאנו בשפתו. וכפי זה מצאנו אזהרה למחשבת עבודה זרה שאמר ז"ל ש' מעשים את מחשבת ע"ז, ואין עונם בלא מחשבת, מרי לך אזהרתו.

(*כונתו לקדושתו ל"טו... מחשבת רעה אין חקב"ה מצרפה למעשה... ואלא הא וכתיב (יחזקאל י"ד) "למען תפוש את בית ישראל בלבם"? אמר רב אחא בר יעקב החוה בעכו"ם הוא דכתיב, דאמר מרו חמורה ע"ז, שכל הכופר בה כמורה בכל חמורה כולה...)

עוד ירצה לומר, כי בעשותו אל זולתו ית' מהנמצע שיהיה לו אחד, ותגם שהוא לא ירצה לעבוד אלא לאחד, יתחייב לעשות רבים, כי אין אחד... או ירצה לומר כי כשיתחיל לעבוד אחד, לבסוף יעבוד רבים, וזא ולמד מדברי נביאי ישראל רבוי האלוהות שהיו ישראל עובדים בארץ.

1. חסבר את דבריו המסומנים בקו.
2. מה רמז מצא בפסוק לדבריו הראשונים (עדי "אזהרתו")
3. מה רמז מצא בפסוק לדבריו השניים (עוד ירצה לומר)

וכל המונח

רמב"ם מורה נבוכים מאמר א' פרק ג'
אמנם "המונח" הוא שם גופל על שלושת ענינים בספוק (=שכל פעם שאתה מוצא את השם "המונח" אחת מסופק אם באמר בהוראה א' או בהוראה ב' או בהוראה ג' פרוש אבן שמואל). וזה - שהוא יאמר על צורת הדברים המושגת בחושים חוץ לשכל רצ בני לומר הארוך והוא אמרו (דב' ד' כ"ח) "ועשיתם פסל המונח כל" (שם ט"ו) "כי לא ראיתם כל המונח".

ויאמר על הצורה חמיונית הנמצאת בדמיון שן האיש אחר העלמו מן החושים, - והוא אמרו (איוב ד') "בשפימים מחזינות לילה... דסוף דבר (שם) "יעמוד ולא אכיר טראתו, המונח לבגד עיני" - ר"ל דמיון לבגד עיני בשגת. כיאמר על הענין האמתי המושג בשכל ולפי הענין השלישי. יאמר בו ית' "המונח" אמר (בש"ס א') "וממוגת ה' יביט" ענינו ופרושוואספת ה' ישיב.

אא לפי איזו פשוטת ההוראות יש לפרש "המונח" בפסוקנו?

חשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה, ירושלים